

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

SEÇİM EKONOMİSİ ve POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ TEORİSİ

Politik Kazanç İçin İktisat Politikası Araçlarının Manipülasyonu ve Ekonominin Politizasyonu*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof. Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Erdem GÜDENOĞLU

Dr.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: erdem.gudenoglu@beun.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9131-7104

Öz

Bu çalışma, siyasi iktidarların uyguladıkları seçim ekonomisi politikaları nedeniyle ekonomide meydana gelen dalgalanmaları ifade eden politik konjonktür hareketlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızda öncelikle piyasa ekonomisinde kendiliğinden ortaya çıkan “iktisadi konjonktürel dalgalanmalar” kısaca açıklandıktan sonra devletin piyasa ekonomisine müdahalesi sonucu ortaya çıkan “politik konjonktürel dalgalanmalar” konusu

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atf (APA): Aktan, C. C. & Güdenoğlu, E. (2023). Seçim Ekonomisi ve Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi - Politik Kazanç İçin İktisat Politikası Araçlarının Manipülasyonu ve Ekonominin Politizasyonu, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 15 (1): 36-64., <https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.1235882>.

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

incelenmektedir. Teorik literatürün kısa bir özeti yapılmakta ve ardından sonuca dair bazı değerlendirmeler takdim edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seçim ekonomisi, iktisadi konjonktür dalgalanmaları, politik konjonktür dalgalanmaları, politik konjonktür hareketleri, kamu tercihi

Alan Tanımı: Politik İktisat, Kamu Tercihi

THE THEORY OF POLITICAL BUSINESS CYCLES

Manipulation of Economic Policy Tools and Politicization the Economy for Political Profit

Abstract

This study aims to explore political business cycles, which express the fluctuations in the economy due to the election-winning oriented economic policies implemented by the political incumbents. In our study, we will first distinguish between “economic business cycles” that arise spontaneously in the market economy and also “political business cycles” that arise as a result of the intervention of the government to the market. We will present a brief summary of the theoretical literature and then present our final remarks on conclusion.

Key Words: Economic Business Cycles, Political Business Cycles, Public Choice

JEL Codes: D72, E32, E62

I. GİRİŞ

Görev başında bulunan siyasi iktidarların yeniden seçilebilmek amacıyla uyguladığı “seçim ekonomisi” politikaları dolayısıyla ekonomide ortaya çıkan dalgalanmaları ifade eden politik konjonktür hareketleri iktisat biliminde kamu tercihi (public choice) adı verilen disiplinin temel araştırma konularından birisidir. Kamu tercihi siyasetçilerin “oy maksimizasyonu” peşinde koştukları varsayımını esas alır ve ellerinde mevcut iktisat politikası araçlarını manipülatif olarak kullanarak ekonominin politizasyonuna sebep olduklarını savunur. Kamu tercihi teorisinin ikiz kardeşi anayasal politik iktisat (constitutional political economy) ise siyasi iktidarların seçim dönemlerinde kullanacakları mali ve parasal araçları sınırlandıracak anayasal kuralların önemi üzerinde durur. Özetle, kamu tercihi politik

konjonktür hareketleri adı verilen sorunun ve ortaya çıkan hastalıkların tanısı yapar; anayasal iktisat ise bu konuda çözüm önerileri sunar. Bu araştırmada kamu tercihi ve anayasal iktisat perspektiflerinden tanıdan tedaviye politik konjonktür hareketleri teorisi incelenmektedir. Çalışmamızda ilk olarak piyasa ekonomisinde kendiliğinden ortaya çıkan “*iktisadi konjonktürel dalgalanmalar*” ve ayrıca devletin iktisadi hayata müdahalesi neticesinde ortaya çıkan “*politik konjonktürel dalgalanmalar*” ayrımını yapacağız. Daha sonra teorik literatürün bir kısa özetini takdim edeceğiz. Çalışmamız değerlendirme ve öneriler ile tamamlanmış olacaktır.

II. GENEL OLARAK İKTİSADİ DALGALANMALAR (İKTİSADİ KONJONKTÜR HAREKETLERİ)

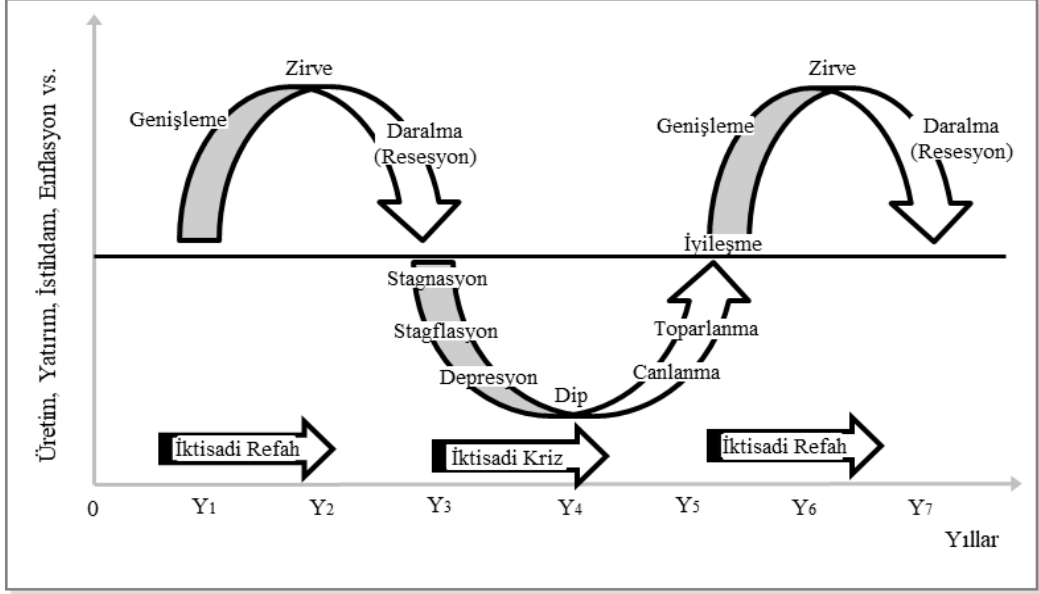
Bir ülke ekonomisinin temel makro-ekonomik göstergelerinde (üretim, yatırım, istihdam, fiyatlar genel seviyesi vs.) belirli bir zaman diliminde ortaya çıkan iniş ve çıkış hareketlerine “*konjonktürel dalgalanmalar*” (business cycles) adı verilmektedir.²

Piyasa ekonomisinin tabii işleyişinde ortaya çıkan iniş ve çıkışların gerisinde muhtelif nedenler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı en azından önceden bilinen ve/veya tahmin edilebilen mevsimsel dalgalanmalardır. Diğerleri ise önceden tahmin edilemeyen ve öngörülemeyen iklim koşulları (kuraklık, aşırı yağış, sel, don), savaş, yangın, deprem gibi nedenlere dayalıdır. Gerek “*mevsimsel dalgalanmalar*”, gerekse “*düzensiz tesadüfi dalgalanmalar*” temel makro-ekonomik göstergelerde (üretim, tüketim, tasarruf, yatırım, istihdam, fiyatlar genel seviyesi, faiz oranı, döviz kuru vs.) aşağıya ya da yukarıya doğru yumuşak ya da sert iniş ve çıkışlara neden olabilir.

Konjonktürel dalgalanmalarının ya da başka bir ifadeyle konjonktür hareketlerinin muhtelif aşamaları söz konusudur. İktisadi konjonktürel dalgalanmalar nedenlerine bağlı olarak muhtelif evrelere dönüşerek ortaya çıkar, ilerler ve sonra zaman içerisinde bir dengeye kavuşmuş olur. Literatürde konjonktürel evreler genel olarak dört aşamada ele alınarak incelenir. Bu aşamalar; Genişleme aşaması (Canlanma + Toparlanma + İyileşme) ; Zirve aşaması; Daralma aşaması (Resesyon + Stagnasyon) ve Dip aşamalarıdır. Bu dört aşamanın her biri ayrı bir konjonktürel devreyi oluşturur. (Şekil-1)

² İktisadi konjonktür hareketleri konusunda bkz. Moore, 1914; Zarnowitz, 1992; Su, 1996; De Groot, 2006.

Şekil-1: Piyasa Ekonomisinde Ortaya Çıkan Dalgalanmalar
(İktisadi Konjonktür Hareketleri)

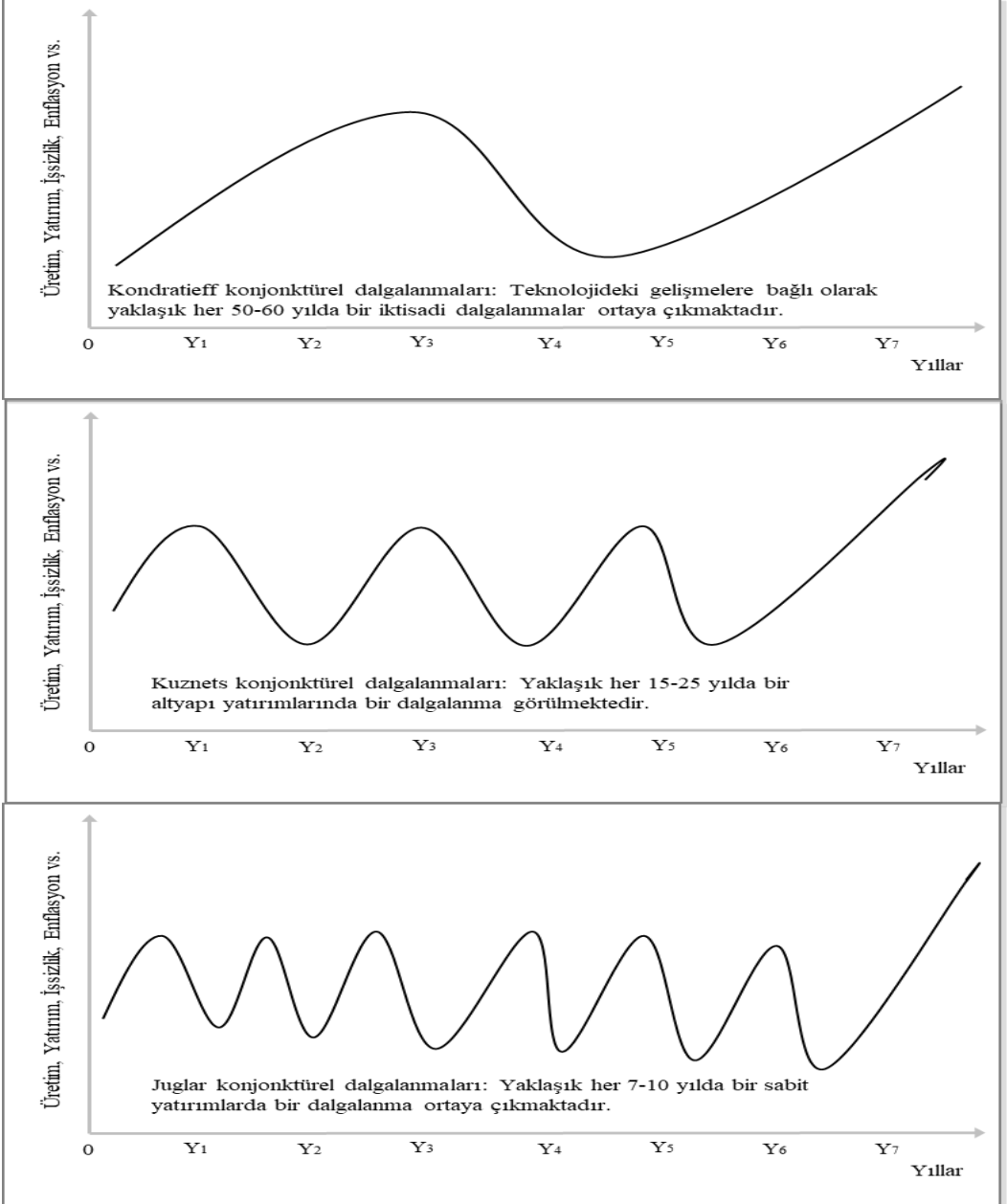

Kaynak: Yazarlar tarafından geliştirilmiştir.

Bir ülke ekonomisinde ya da küresel ölçekte dünya ekonomisinde ortaya çıkan döngüler (cycles), dalgalanmalar (waves/fluctuation), iniş-çıkış hareketleri (up and down movements), sallantılar (swings) birçok iktisatçının ilgisini çekmiş ve bugüne değin pek çok konjonktür teorileri ortaya atılmıştır. Konjonktür hareketlerini ilk ele alanlardan birisi Fransız iktisatçı Clément Juglar'dır. Juglar 1860'da ihtiyatlı bir şekilde kesinlik arz eden bir düzenlilik iddiasında bulunmasa da 7 ila 11 yıllık sürede ortaya çıkan ekonomik döngüleri ilk kez tanımlamaya çalışmıştır.³ Daha sonra Joseph Kitchin 1923 yılında yayınlanan bir makalesinde ABD ve İngiltere'de faiz oranlarını ve diğer verileri analiz ederek yaklaşık her 3-5 yılda bir ekonomide dalgalanmalar oluştuğunu ortaya koymuştur. (Şekil-2)

³ Juglar, C. (1862) Des Crises Commerciales Et De Leur Retour Périodique En France, En Angleterre Et Aux États-Unis. Cited in: Besomi, D. (2005) Clément Juglar And The Transition From Crises Theory To Business Cycle Theories. Paper Prepared For A Conference On The Occasion Of The Centenary Of The Death Of Clément Juglar, Paris. Online erişim: https://www.unil.ch/files/live/sites/cwp/files/users/neyguesi/public/D._Besomi_

Şekil-2: Başlıca İktisadi Konjonktür Dalgaları

Kaynak: Yazarlar tarafından geliştirilmiştir.

Ardından Rus asıllı Amerikalı iktisatçı Simon Smith Kuznets (1901-1985) konjonktürel dalgalanmalar üzerine çalışmalar yapmıştır. 1971 Nobel ekonomi ödülünü kazanan Kuznets (1930) makalesinde özellikle altyapı yatırımlarında her 15-25 yıl aralığında iniş-çıkışların oluştuğunu açıklamaya çalışmıştır. Kuznets'i bir başka Rus iktisatçı Nikolai Dmitriyevich Kondratiev (1892-1938) takip etmiştir. Kondratiev (Kondratieff and Stolper,1935) teknolojik gelişmelere bağlı olarak her 45-60 yıl arasında bir süreçte iktisadi dalgalanmaların ortaya çıktığını ispat etmeye çalışmıştır. Konjonktürel dalgalanmalar konusunu ilk ele alan öncülerden birisi de Joseph Alois Schumpeter (1883-1950)'dir. Avusturyalı iktisatçı Joseph Schumpeter 1939 yılında yayınlanan kitabında konjonktürel hareketlerini teorik, tarihsel ve istatistiki veriler çerçevesinde incelemiştir.

Yukarıda isimleri verilen iktisatçıların tamamı piyasa ekonomisinin kendi tabii işleyişi sürecinde ortaya çıkan “*iktisadi konjonktürel dalgalanmalar*” konusunu incelemişlerdir.

III.POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ: KAVRAMIN DOĞUŞU ve GELİŞİMİ

“*İktisadi konjonktürel dalgalanmalar*” dışında devletin iktisadi hayatın işleyişine müdahale ederek oluşturduğu konjonktür hareketleri literatürde “*politik konjonktür hareketleri*” ya da “*politik konjonktür dalgalanmaları*” olarak adlandırılır. William Dawbney Nordhaus'un 1975 yılında yayınlanan “*politik konjonktür hareketleri*” adını taşıyan makalesi siyaset ve ekonomi arasındaki ilişkilerden kaynaklanarak ortaya çıkan iktisadi dalgalanmaları ele alan ilk çalışma olarak bilinir.

Kamu tercihi alanındaki çalışmaları ile tanınan İsviçreli iktisatçı Bruno Frey (1978) “*Politik Konjonktür Hareketleri*” (*Political Business Cycles*) başlığını taşıyan bir çalışmasında doğrudan “*politik konjonktür hareketleri*” kavramını kullanmamış olsalar da devletin iktisadi hayatın işleyişine müdahale ederek oluşturduğu konjonktür hareketlerini Nordhaus'dan önce ele alan çalışmalara değinmiştir. Bruno Frey 1940'lı yıllarda Kalecki (1943) ve Akerman (1947); 1960'lı yıllarda ise Matthews (1967), Dow (1964) ve Prest (1968), Britlan (1969) gibi araştırmacıların hükümetlerin uyguladığı politikalar sonucunda ortaya çıkan konjonktürel dalgalanmalarına işaret eden çalışmalar yayınladıklarını belirtmiştir.

Polonyalı Marksist iktisatçı Michal Kalecki 1943 yılında yayınladığı bir makale içerisinde doğrudan seçim ekonomisi kavramı ile ilişkili olmaksızın siyasi etkilerle ortaya çıkan enflasyon ve işsizlik arasındaki dalgalanmalara atıfta bulunmuştur. Kalecki (1943) yönetimi elinde bulunduran sermaye sınıfı

temsilcilerinin işçiler lehine tam istihdam koşulları karşısında hayata geçirecekleri politikalarla dalgalanmalara yol açtıklarını açıklamıştır.

Akerman 1830-1945 yılları arasındaki dönemde ABD’de başkanlık yarışında politik konjonktürel hareketlerini ampirik olarak incelemeye çalışmıştır. Akerman’ın doktora tezi “*İktisadi Yaşamın Ritmleri*” (Rhythmics of Economic Life) başlığını taşımaktadır. Akerman’ın (1947) ekonomik koşulların seçmen tercihleri üzerindeki belirleyiciliği, Kramer’in (1971) ekonomik dalgalanmaların seçim sonuçları üzerindeki etkileri üzerine görüşleri bulunsa da bu çalışmalar, politikacıyı ekonomik değişkenlerle oluşturulmuş herhangi bir amaç fonksiyonu ile içselleştirme noktasında yetersiz kaldıklarından, politik sebepli ekonomik dalgalanmaların ortaya konmasında gerekli teorik açılımı sağlayamamışlardır (Snowdon & Vane, 2012:459-465).

İktisadi ve politik konjonktür hareketleri teorilerine Avusturya iktisat okuluna mensup iktisatçıların da önemli katkıları olmuştur. F.A. von Hayek’in 1929 büyük buhranın etkilerini ve sonuçlarını analiz ettiği *Monetary Theory And The Trade Cycle* adını taşıyan kitap doğrudan konjonktür hareketleri üzerine yazılmış önemli eserlerden birisi olarak kabul edilir (Hayek, 1932). F. A. von Hayek’in öncülüğünü takiben neo-Avusturya iktisat okulunun politik konjonktür dalgalanmaları ile ilgili teorileri, politik kaynaklı parasal hareketlerin, ekonomideki yatırım kararlarını büyük ölçüde yönlendirdiği ve sonuç olarak konjonktürel dalgalanmaya yol açtığını savunan bir fikirdir. Neo-Avusturya İktisat Okulu’nun üzerinde durduğu nokta, ekonomideki sorunların ve yozlaşmaların politik kaynaklı para miktarının artırılması ve daralmasından kaynaklandığıdır. Bir başka ifadeyle konjonktür dalgalanmaları ile ilgili Avusturya İktisat Okulu teorisinin esas problemi para arzındaki politik yönlendirmeden kaynaklanan görelî fiyatlar ve ekonomik etkinlikte gözlenen çarpıklıktır. Bu yönlendirmenin neden olduğu toplam ekonomik etkiler, görelî fiyatları da etkileyerek enflasyona katkıda bulunma şeklinde gözlenebilir (Tollison and Ekelund,1986:734).

Özetle, her ne kadar Kalecki, Akerman ve diğer bazı araştırmacılar konuya daha önce değinmiş olsalar da “*politik konjonktür hareketleri*” literatürünün başlangıcında Nordhaus’un makalesinin öncü olduğunu ve literatürün Nordhaus’un izinde ilerlediğini söyleyebiliriz.

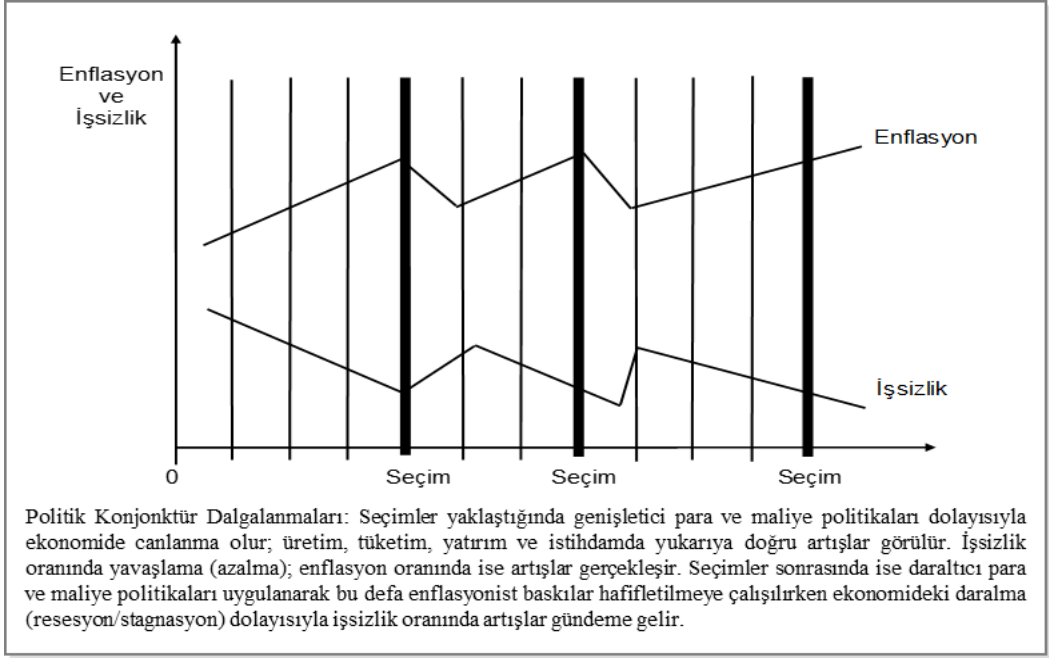
Makro ekonomide kullanılan “*konjonktür hareketleri*” ya da “*konjonktürel dalgalanmalar*” kavramı ile politik iktisat alanında kullanılan “*politik konjonktür hareketleri*” kavramı aralarında yakın ilişki olmasına rağmen birbirine

karıştırılmamalıdır. Makro ekonomide fiyatlar genel seviyesi ve istihdam düzeyinde zaman zaman ve kendiliğinden ortaya çıkan iniş-çıkış hareketleri politika dışı nedenlerden kaynaklanır. Örneğin, yağışların az olduğu bir yıl içerisinde tarımsal ürünler arzının azalması neticesinde enflasyon yükselebilir. Ya da ekonomide mevsimlik üretime bağlı olarak geçici işsizlik ortaya çıkabilir. “Doğal işsizlik” olarak adlandırılan bu eksik istihdam durumu siyasal iktidarların kararlarından bağımsız olarak ortaya çıkar. Buna karşın, siyasal iktidarların iradi karar ve politikaları sonucunda istihdamı artırmaları “politik konjonktür hareketleri”ne neden olur (Aktan, Utkulu ve S Togay, 1998:123).

Politik konjonktür hareketlerini dar ve geniş anlamda olmak üzere iki çerçeve içerisinde ele alabiliriz. Dar anlamda politik konjonktür hareketleri denildiğinde bundan iş başındaki siyasi iktidarın seçimleri yeniden kazanabilmek için seçim öncesinde istihdamı artırarak, seçimden sonra ise enflasyonla mücadele ederek ekonomiye yaptıkları müdahaleleri anlıyoruz. William Nordhaus “politik konjonktür hareketleri” adını taşıyan makalesinde (1975) Philips eğrileri yardımıyla dar anlamda politik konjonktür hareketlerini analiz etmeye çalışmıştır. Nordhaus’a göre seçmenler, seçim dönemlerinde kendilerine düşük enflasyon ve düşük işsizlik vadeden partilere oy verme eğilimindedirler. Nordhaus, seçim öncesi dönemde işsizlik oranının azaldığını, enflasyon oranının yükseldiğini; buna karşın seçim sonrasında tam tersi bir gelişmenin varolduğu görüşünü savunmuştur. Nordhaus perspektifinden dar anlamda politik konjonktür hareketleri Şekil-3 üzerinde gösterilmiştir.

Şekilden anlaşıldığı üzere seçim dönemlerinde enflasyon ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Şekildeki çizime göre, seçim öncesinde enflasyon oranı yüksek iken, işsizlik oranı düşüktür. Bunun nedeni, siyasal iktidarların oy kaybetmemek için kamu harcamalarını artırarak işsizlikle mücadele etmeleridir. Artan kamu harcamalarının nihai etkisi ise enflasyondur. Zira giderek artan kamu harcamaları ister istemez vergi dışı finansman araçları (emisyon ve borçlanma) ile karşılanmakta, bunun neticesinde fiyatlar genel seviyesi artmaktadır. Yine şekildeki çizime göre, seçim sonrasında enflasyon oranında bir azalma olurken, işsizlik oranı yükselmektedir. Bunun nedeni ise seçim sonrasında kazanmış olan siyasal iktidarların genişletici maliye politikası ve gevşek para politikası uygulamaktan vazgeçmeleri ve bunun yerine daraltıcı maliye politikası ve sıkı para politikası uygulamak istemeleridir.

Şekil-3: Politik Konjonktür Hareketleri:
Seçim Öncesi ve Sonrası İşsizlik ve Enflasyon Oranlarındaki Dalgalanma

Kaynak: Nordhaus, William D. (1975); “The Political Business Cycle,” The Review of Economic Studies, Vol 42, No 2, s. 185’den uyarlanmıştır.

Geniş anlamda politik konjonktür hareketleri ise sadece Philips eğrilerini esas alarak enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiyi değil, genel olarak hükümetlerin seçim öncesinde izledikleri “*genişletici iktisat politikası*” (expansionary economic policy) ve seçim sonrasında takip etmek zorunda kaldıkları “*daraltıcı iktisat politikaları*”nın (contractionary economic policy) temel makro-ekonomik göstergelerde yol açtığı iniş ve çıkış hareketlerini ifade etmektedir.

Tekrar ifade edelim ki politik konjonktür hareketleri günlük kullanımda yaygın olarak “*seçim ekonomisi*” olarak bilinmektedir. Özetle, seçim ekonomisi denildiğinde bundan siyasi iktidarın tekrar seçilebilmek amacıyla uyguladığı iktisat politikalarını anlıyoruz.

IV. POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ: KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİ

Her ne kadar kavramsal anlamda “*politik konjonktür hareketleri*” ilk kez 1975 yılında W. Nordhaus tarafından kullanılmış olsa da ele alınan konunun teorik temelleri kamu tercihi (public choice) adı verilen araştırma programına dayalıdır.⁴

Kamu tercihi adı verilen araştırma programına göre siyasal aktörlerin davranış ve tutumlarının gerisinde yatan temel saik “*çıkar maksimizasyonu*”dur (Şekil-4). Gerek siyasal talep ve gerekse siyasal arz yönünden siyasal aktörlerin tamamı kendi menfaatlerinin peşinde koşarlar. Seçmenler için temel gaye “*fayda maksimizasyonu*”; siyasal partiler içinse temel gaye “*oy maksimizasyonu*”dur. Seçmenlerin bir araya gelerek seslerini daha fazla duyurma maksadıyla oluşturdukları birlikler (çıkar ve baskı grupları) ise “*rant maksimizasyonu*” peşinde koşarlar. Siyasetçilerin atadıkları ve iş başına getirdikleri bürokratlar da “*bütçe maksimizasyonu*” için gayret sarf ettikleri ölçüde makamlarını muhafaza edebilirler. Kamu tercihi araştırma programına göre piyasadaki mal ve hizmet mübadelesinin bir benzeri politikada siyasal aktörler arasında yaşanmaktadır ve öyle çıkar ilişkisi “*politik mübadele*” olarak adlandırılır.

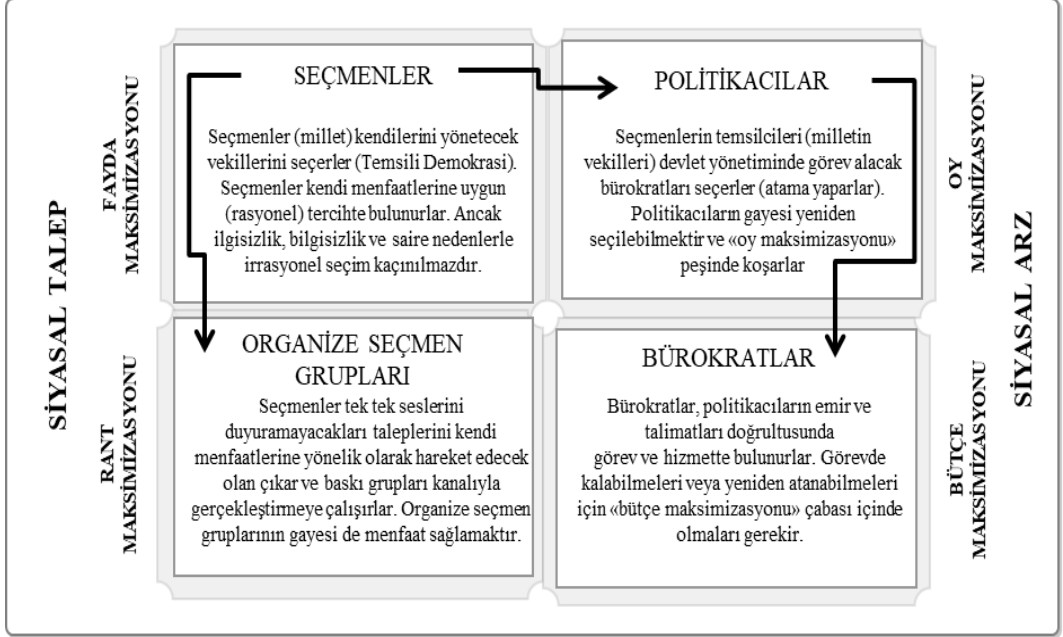
Kamu tercihi perspektifinden politik konjonktür teorileri konusunda yapılan araştırmaların temel varsayımlarını ve sonuçlarını şu şekilde özetleyebiliriz (Aktan, Utkulu ve S Togay, 1998:123).

- Siyasal iktidarlar seçim öncesinde oy maksimizasyonu sağlayacak popülist politikalar uygulama eğilimindedirler.
- Siyasal iktidarlar popülist politikalarını vergi ile değil, vergi-dışı finansman kaynakları ile karşılama eğilimindedirler.
- Siyasal iktidarlar özellikle seçim öncesinde parayı aşırı ölçüde politize ederek, monetizasyona yönelmektedirler.
- Siyasal iktidarlar, popülist politikaları özellikle oy potansiyeli yüksek olan “*ortanca seçmen*” (median voter) olarak adlandırılan kesime yöneltmektedirler.
- Siyasal iktidarlar, kendi seçmen kitlelerine ve ideolojilerine uygun kararlar alma ve uygulamak eğilimindedirler. İktidar için yarışan partiler ise bu yönde vaatlerde bulunmaktadırlar.

⁴ Kamu tercihi perspektifinden politik konjonktür hareketleri konusunda bkz. Willett, 2004; Mueller, 1996. Seçim dönemlerinde genişletici maliye politikaları ve konjonktürel dalgalanmalar arasındaki ilişkiler konusunda bkz. Buchanan, 1958; Buchanan, 1967; Buchanan and Wagner,1977.

- Siyasal iktidarlar için genellikle en iyi politikalar onlara oy kazandıracak politikalar olmaktadır.
- Siyasal iktidarlar, tüm bu politikaları uygularken seçmenlerin miyop ve unutkan olduklarını varsaymaktadırlar.

Şekil-4: Siyasal Süreçte Siyasal Aktörler Arasındaki İlişkiler

Kaynak: Aktan, C. C., (2022), Makyavelizm, Herestetik ve Politik Manipülasyon Sanatı (Kamu Tercih Perspektifinden “İyiliksever Despot” ve İktidar Hırısı), Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 14 (1) 89-108.

V. POLİTİK KONJONKTÜR HAREKETLERİ TEORİSİ: TEORİK LİTERATÜRÜN KISA TARİHÇESİ⁵

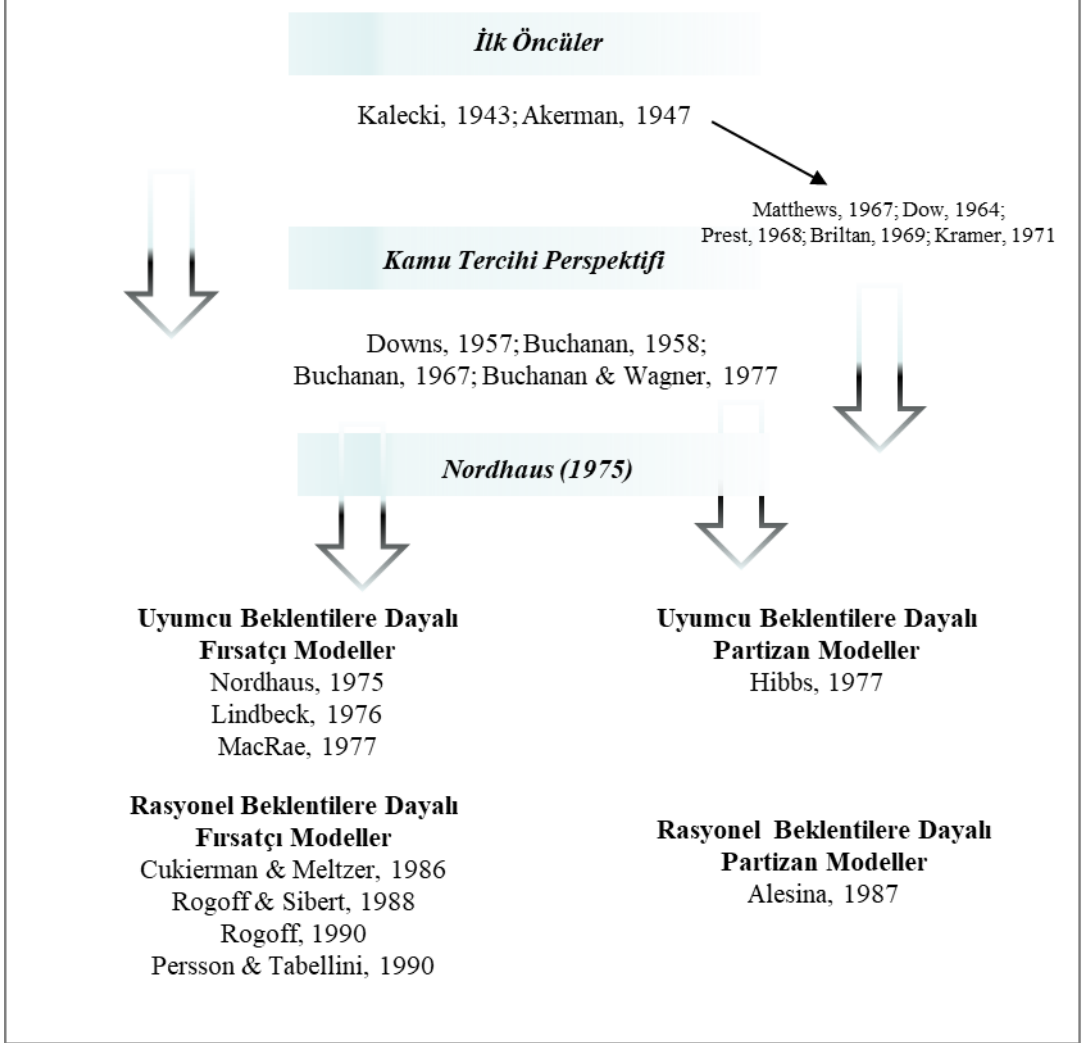
Bir önceki bölümde ifade ettiğimiz üzere politik konjonktür hareketleri teorisinin temelleri esasen kamu tercihi araştırma programı üzerinde çalışan iktisatçılar tarafından atılmıştır. Bu bağlamda Downs (1957a, 1957b) hükümetleri oy karşılığı politika satan girişimciler olarak tanımladığı çalışmalarında, ekonomik modellerde siyasi otoritenin iktidarı elinde tutarak sahip olabileceği gelir, güç ve itibarı kaybetmemek amacına uygun bir fayda fonksiyonuyla tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir. İktidar sahiplerine herhangi bir ideolojik misyon ya da anlam yüklemeyen onları seçimlerde elde edeceği oyları maksimize etmek yoluyla kendi özel faydalarına uygun hareket ettikleri yönündeki bu görüşler, politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin başlangıç modellerinin politik çerçevesinin oluşturulmasında önemli katkı sağlamıştır.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere her ne kadar politik konjonktür hareketleri teorisinin temellerindeki ilk harç kamu tercihi iktisatçılarına ait olsa da politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin ilk formel modelinin Nordhaus'un (1975) çalışması ile başladığı ve popülerlik kazandığı söylenebilir. Nordhaus bu çalışmasında hükümetlerin seçimlerle görev başına getirildikleri demokratik sistemlerde politikacıların yeniden seçilebilme amaçlarına uygun olarak hayata geçirecekleri politikaların makroekonomik büyüklüklerde kısa dönemli dalgalanmalar yaratacağı görüşünü teorik çerçevede incelemiştir.

Aşağıda politik konjonktür hareketleri teorisinin doğuşu ve gelişiminin kısa bir tarihçesini sunmaya çalışacağız. Açıklamalarımızı kısmen geliştirdiğimiz özet kronolojik tarih çizelgesi üzerinde sürdürmeye çalışacağız (bkz. Şekil-5).

⁵ Bu bölümün yazılmasında Güdenoğlu (2018)'dan geniş ölçüde yararlanılmış ve ilave katkılar eklenmiştir.

Şekil-5: Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisinin Doğuşu ve Gelişimi

Kaynak: Bu çalışmanın yazarları tarafından geliştirilmiştir. Nordhaus sonrası modeller Alesina, Roubini, Cohen (1997)'den aktarılmıştır.

Öncü Çalışma: Nordhaus (1975) ve “Fırsatçı Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi”

Nordhaus politik konjonktür dalgalanmaları modelinin politik çerçevesini ve seçmen davranışı konusundaki varsayımlarını Downs (1957a,b) ve Kramer’e (1971), ekonomik çerçevesini ise uyumcu beklentiler (adaptive expectations) kabulü altında politik hedefler doğrultusunda kullanılabilir bir Phillips eğrisine

dayandırmıştır. Nordhaus politik konjonktür dalgalanmaları modelinde, yeniden seçilebilme amacına uygun hareket eden fırsatçı politikacılarla oy verme kararlarını ekonomik büyüklüklere bağlı olarak belirleyen ve yakın geçmişteki gelişmelere daha eskilere göre daha fazla önem atfeden irrasyonel seçmenlerin periyodik gerçekleşen seçimler aracılığıyla ortaya çıkan etkileşimlerinin dalgalanmalara yol açacağını ortaya koymuştur. Nordhaus'a göre ellerinde bulundurdukları ekonomi politikaları araçlarını yeniden seçilebilme amaçları doğrultusunda manipüle edebilme koşullarına sahip olan iktidar sahipleri, görev sürelerinin ilk yıllarında daraltıcı iktisat politikaları uygularken seçimlerin yaklaştığı dönemde ise genişletici iktisat politikaları uygulayarak oy avcılığı yapmaktadırlar. İktidar partilerinin bu davranışları periyodik seçimlerin gerçekleştiği demokratik sistemlerde ekonomide kısa dönemde istikrarsızlıklara yol açarak politik konjonktür dalgalanmalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Lindbeck ve “Kamu Tercih” Vurgusu

Nordhaus'un teorisinin başlangıç modeli olan çalışmasını takiben Lindbeck (1976) politikacıların seçimler yaklaştıkça Downs'un teorisini destekleyen bir yaklaşım önermiştir. Politika araçlarının tam kontrolüne sahip hükümetler için popülerlik (ya da oy) satın almanın en kolay yolunun hükümetlerin kontrolleri altındaki ekonomi politikası araçlarını kullanarak seçmenlerin harcanabilir gelirlerinin geçici olarak artırılması olduğunu vurgulayan Lindbeck'e göre hükümetler bunu çoğu zaman vergi indirimleri ya da kamu harcamaları yoluyla gerçekleştirmektedirler. Lindbeck'e göre makroekonomik istikrarla ilgili sorumlulukları ortadan kalktığında bu sorumluluğun yerini kısa dönemde oy kazanma amacının alması politik sistemin bir gerçeğidir. Bu nedenle siyasi iktidarın istikrar hedefinden sapmasına olanak sağlayacak bir politik yapının varlığı altında politik ve ekonomik güçlerin karşılıklı etkileşimi politik konjonktür dalgalanmalarını ortaya çıkaracaktır.

MacRae: “Oy Kaybı Minimizasyonu Davranışı”

Nordhaus modeli ile aynı politik ve ekonomik varsayımlar altında miyop seçmenler ile fırsatçı politikacıların seçim yılı etkileşimlerini bir Phillips eğrisi üzerinde politika tercihi ile somutlayan bir diğer çalışmada MacRae (1977) politik konjonktür dalgalanmaları sonucuna politikacıları oy maksimizasyonu yerine “oy kaybı minimizasyonu davranışı” (*vote-loss-minimizing behavior*) ile hareket eden aktörler olarak tanımlayarak ulaşmıştır. MacRae'ye göre, enflasyon ve işsizlik arasında bir tercihle karşı karşıya olan hükümetin oy kaybı minimizasyonu

yönündeki davranışı, seçmenlerin miyop olduğu koşullarda dalgalanmalara yol açmaktadır. Ancak seçmenler rasyonel olduğunda ve stratejik oy kullandıklarında dalgalanma ortadan kalkmakta, sosyal optimuma ulaşılmaktadır.

Nordhaus'un kamu tercihi teorisinin temel varsayımları çerçevesinde oluşturduğu ve Lindbeck ve MacRae'nin aynı perspektifteki katkılarıyla güçlenen görüş literatürde "*fırsatçı politik konjonktür hareketleri teorisi*" (*opportunistic political business cycles*) olarak bilinmektedir. Fırsatçı teori politikacıları bireysel faydalarını maksimize etmeye çalışan fırsatçı aktörler olarak tanımlamaktaydı. Bu bağlamda modele ilk eleştiri ve katkı politikaların özdeşliği ve politik fırsatçılık kabullenmelerinin yerine iktidar adayları partiler arası ideolojik farklılıkların dikkate alınması noktasında olmuştur. Bu yaklaşıma göre birbirinden ayrı ideolojilere sahip siyasi partiler uygun gördükleri politikalar ve tercihler konusunda farklılaşabileceklerdir. Her parti ideolojik olarak farklı seçmen kesimlerinin çıkarlarını temsil edeceğinden uygulayacakları ekonomi politikaları bu kesimlerin çıkarları doğrultusunda farklılaşacaktır. Bu yaklaşıma göre seçmenlerin tercihleri konusunda bir belirsizlik mevcutsa partiler seçmen tercihlerinin dağılımı hakkında aynı bilgiye sahip olsalar dahi farklı politika önerileriyle seçmenlere yaklaşacaklardır. Bu nedenle bu yaklaşımı esas alan modellerde farklı siyasi partiler farklı amaç fonksiyonlarına sahip olacaklardır (Alesina, 1987:651-652). Bu yaklaşıma bağlı olarak ortaya konulan teorinin partizan modellerine göre dalgalanmalar iktidar adayları partiler arası ideolojik farklılıkların bir ürün olarak ya da iktidar sahipliğindeki partizan değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkabilecektir. İktidar partilerinin ideolojik farklılıkları ekonomik hedeflerinin de farklı olmasına yol açmakta; sol partiler ekonomi politikalarında işsizlikle mücadelede önem verirken sağ partiler ise iktidarları boyunca enflasyonla mücadelede yoğunlaşmaktadırlar (Keech, 1995:66; Kiefer, 1997:187; Price, 1997:412). Bu nedenle Keynesyen makroekonomi politikalarını sürdüreceği olan sol ideolojiye sahip partilerin iktidarları döneminde sağ ideolojiye sahip partilerin iktidar olduğu döneme göre büyüme ve istihdam enflasyonist bir tehdit oluşturacak şekilde daha yüksek düzeylerde olacaktır (Hibbs, 1994:1; Boix, 2000:41).

Hibbs: İdeoloji Faktörü

Politik konjonktür dalgalanmalarının ortaya çıkmasında belirleyici bir koşul olarak partiler arası ideolojik farklılıkları öne süren ilk çalışma Hibbs'e (1977) aittir. Seçmen beklentilerinin geriye dönük belirlenmesi varsayımı altında siyasi çıkarlara araç olabilecek Phillips eğrisi aracılığıyla oluşturulan bu model "*geleneksel partizan konjonktür dalgalanmalar*" (*traditional partisan political business cycles*) modeli olarak tanımlanmaktadır.

Geleneksel partizan teori, sağ ve sol partilerin ekonomik gelişmeler karşısında farklı makroekonomik amaçlara sahip olmaları nedeniyle farklı tutum sergiledikleri gözleminde yola çıkmaktadır. Bu teoriye göre sol partiler enflasyon maliyetine katlanma pahasına işsizliği düşürme ve büyümeyi hızlandırma konusunda sağ partilere nazaran daha güçlü bir motivasyona sahiptir (Drazen, 2001a:88; Telatar, 2004:413).

Hibbs modelinde politik konjonktür dalgalanmaları iktidar sahipliğindeki partizan değişimlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin sol partinin iktidarda olduğu ve ekonominin görece daha yüksek enflasyon ve daha düşük işsizlik oranı ile yürütüldüğü koşullarda gerçekleşecek olan seçimleri sağ partinin kazanması ve bu partinin ideolojisi gereği daha düşük enflasyon daha yüksek işsizlik oranı tercihinde bulunacak olması ekonomide dalgalanmalara yol açacaktır. Öyle ki, modele göre iktidar sahipliğindeki bu partizan değişim sonucunda sol parti iktidarı sırasında istikrarlı biçimde yüksek olan enflasyon oranı zaman içerisinde düşecek, işsizlik oranı ise yükselecek ve politik konjonktür dalgalanmaları ortaya çıkacaktır (Keech, 1995:74).

“Rasyonel Politik Konjonktür Hareketleri”

Gerek fırsatçı gerekse partizan geleneksel modeller yalnızca geçmiş dönem bilgiyi göz önünde bulundurmaktaydı. Söz konusu modellere göre seçmenler oy verme kararlarını almakta yalnızca geçmiş bilgiyi ve belirli bir iskonto oranıyla kullanabildiklerinden miyop olarak tanımlanmaktaydı. Seçmenlerin rasyonel davranmadıkları varsayılmaktaydı. Ancak modellerin teorik temelini oluşturan ve uyumcu beklentiler nedeniyle politikacılara alan tanıyan Phillips eğrisi yaklaşımının rasyonel beklentiler devrimiyle tartışmalı hale gelmesi geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları modellerinin çıkarımlarının özellikle yeni klasik teorisyenlerce yoğun biçimde eleştirilmesine yol açmıştır. (Keech, 1995:57; Snowdon ve Vane, 2012:474). Nordhaus’un makalesinin yayınlanmasından kısa süre sonra Robert Lucas’ın (1976) ekonomik aktörlerin geleceği tahmin etmede geçmiş ekonomi politikaların etkisini de içerecek şekilde ulaşılabilen tüm bilgiyi optimal biçimde kullandığını, diğer bir ifadeyle beklentilerini rasyonel olarak belirlediğini ortaya koyması geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin temelini oluşturan Phillips eğrisi üzerindeki işsizlik-enflasyon mübadelesini tartışmalı hale getirmiş, teorisinin güvenilirliğini ve ona olan ilgiyi azaltmıştır (Rose, 2006:408; Hanusch, 2012:121).

İktisat alanında rasyonel beklentilerin hâkim görüş haline gelmesiyle teoride ortaya çıkan açık, rasyonel beklentileri içeren modern modellerin oluşturulmasıyla

ortadan kaldırılmıştır. Politik konjonktür dalgalanmalarının rasyonel beklentilerin varlığı altında da ortaya çıkabileceğinin gösterildiği modern modellerde dalgalanmaların kaynağı olarak iktidar sahipleri lehine enformasyon asimetrisi, seçmenlerin bilgi edinmenin maliyetlerine katlanmaması ile açıklanan rasyonel ihmalkarlık gibi sebepler öne çıkarılmaktadır (Rose, 2006:408; Çinko, 2005:328). Bu bağlamda rasyonel modellerde özellikle enformasyon avantajlarını kullanan siyasi iktidarlar bir sinyal verme süreci aracılığıyla beklenti hatalarına yol açmakta, mali ve parasal araçları kullanarak seçimsel dalgalanmalar yaratmaktadırlar.

Bu çerçevede teorinin rasyonel beklentileri kapsayacak şekilde oluşturulmuş ilk modeli olarak Cukierman ve Meltzer'in (1986) teorik kökenlerini zaman tutarsızlığı yaklaşımına dayandırdıkları görüş ortaya çıkmıştır. Yazarlara göre hükümetler gelecekle ilgili tahmin yeteneklerine bağlı olarak iradi ve takdiri güçleri çerçevesinde farklılık göstereceklerdir. Buna göre tahmin yetenekleri ve takdir güçleri daha iyi olan hükümetler daha yüksek refah üretebilecektir. Görev başındaki hükümetin tahmin gücü hakkında eksik enformasyona sahip olan rasyonel seçmenler ise hükümetlerin görev döneminde tecrübe ettikleri refah seviyesine bağlı olarak hükümetlerin takdir gücü ve tahmin yeteneği hakkında değerlendirmede bulunabileceklerdir. Yazarlara göre siyasi iktidarlar, görev sürelerinin sonuna yaklaşıırken, seçimlerden sonra refahın azalmasına yola açacak şekilde refahı artırıcı tutum sergileyecekler, refah kaybı periyodik seçimlere bağlı olması ise politik nedenli ekonomik dalgalanmaların ortaya çıkmasına yol açacaktır(Cukierman ve Meltzer, 1986:368-369).

Cukierman ve Meltzer modeline göre periyodik gerçekleştirilen seçimler sosyal refah kaybının sebebidir ve bu nedenle bu kayıp "*demokrasinin maliyeti*" olarak adlandırılmaktadır. Yazarlara göre seçmenler ve hükümet arasındaki enformasyon asimetrisi ortadan kalktığında ya da hükümetlerin iradi ve takdire dayalı politikalar yerine anayasal kurallara bağlı kalması durumunda demokrasinin maliyeti ortadan kalkacaktır (Cukierman ve Meltzer, 1986:386).

Öte yandan Alesina vd.'ye (1992) göre rasyonel modellerde önceki modellerin aksine milli gelir ya da işsizlikteki çok yıllık dalgalanmalar sonuçlarına ulaşılmamakta, rasyonel beklentileri esas alan modeller seçimler etrafında politika araçlarının kısa dönemli hareketlerini açıklamaktadır. Çünkü seçmenlerin rasyonel tutumları politikacılar için bu tür dalgalanmaları imkânsız ya da ters etkili kılabilir. Bu bağlamda rasyonel modeller genel olarak parasal ve mali politika araçlarındaki seçimsel dalgalanmaları konu edinmektedirler.

Gelir, işsizlik, enflasyon gibi makroekonomik çıktılardaki dalgalanmaların kısıtlılığı koşullarında politika araçlarındaki dalgalanmaları konu alan çalışmaların bir kısmı ise spesifik olarak maliye politikası araçlarındaki seçimsel genişlemelere odaklanmıştır. Bu yeni yaklaşıma göre yeniden seçilme amacına uygun hareket eden hükümetler, makroekonomik sonuç değişkenlerinde bir genişleme gerektirmeksizin maliye politika araçlarında ortaya çıkaracakları genişlemelerle bu amaca hizmet edebilecektir. Literatürde “*politik bütçe dalgalanmaları*” (*political budget cycles*) olarak anılan ve Rogoff ve Sibert (1988) ve Rogoff’un (1990) çalışmaları ile anılan bu yeni yaklaşım ile daha önceki süreçte gelişmekte olan ülkelere özgü olduğu düşünülen ve gelişmiş ülkelerde örneklerine nadir rastlanan mali büyüklüklerdeki seçimsel dalgalanmalar, iktidar partilerinin yeniden seçilme amacını yansıtan genel bir sonuç olarak görülmeye başlanmıştır (Brender ve Drazen, 2003:2).

Politik Bütçe Dalgalanmaları

Politik sebepli ekonomik dalgalanmaları bütçesel tercih ve süreçlerle açıklayan ilk teorik çalışma olan Rogoff ve Sibert’in (1988) bütçe dalgalanmaları modelinde dalgalanmalar görev başındaki hükümet ve rasyonel seçmenler arasındaki enformasyon asimetrisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yazarların ortaya koyduğu teorik gösterimde diğer modellerden farklı olarak politikacıların seçmenlere yetkinlikleri konusunda sinyal gönderme amacıyla vergi gelirleri, kamu harcamaları gibi mali araçları manipüle ettikleri ifade edilmektedir. Rogoff ve Sibert modelinde yetkinlik hükümetlerin bütçe kullanım süreçlerindeki başarısının bir karşılığı olup seçmenlerce daha fazla kamusal mal üretebilen hükümetlerin yetkin olarak değerlendirildiği vurgulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle belirli bir kamusal mal üretimi için daha az kaynağa (vergi gelirine) ihtiyaç duyan hükümetin yetkinliği yüksek olacaktır (Alesina vd. 1992:3; Price, 1997:417).

Ekonomik evreni geleneksel modellerden farklı olarak Phillips eğrisi ile değil hükümetin yetkinlik sinyalinde araç olarak kullandığı bütçe kısıtı ile somutlanan yaklaşımda kendi yetkinlikleri konusunda bilgi avantajına sahip politikacılar maliye politikası araçlarını seçim sonuçlarını etkilemek üzere manipüle edebilme ve zamanlayabilme olanaklarına sahiptir (Efthyvoulou, 2012:299). Modelde seçmenler hükümetin yetkinliğini doğrudan ancak gecikmeli olarak gözlemleyebileceklerinden iktidar partisinin seçim yılında ortaya çıkaracağı en son yetkinlik şokunun seçmen tercihleri üzerindeki etkisi en yüksek olacaktır. Yazarlara göre seçmenler ve politikacılar arasında geçici enformasyon asimetrisinin varlığı koşullarında, seçmen beklentileri rasyonel olarak belirleniyor

olsa da vergiler, kamu harcamaları ve parasal büyüme gibi araç değişkenlerinde dalgalanmalar ortaya çıkabilecektir.

Rogoff ve Sibert modelinde politik bütçe dalgalanmalarının izleri mali büyüklüklerin hacminde aranırken Rogoff (1990) ise rasyonel beklentiler altında politik bütçesel dalgalanmaların varlığının teorik gösterimine yoğunlaştığı çalışmada kamu harcamalarının kompozisyonundaki dalgalanmalara dikkat çekmiştir. Yazar, yetkinlik düzeyi yüksek politika yapıcının kamu harcamalarını yatırım harcamaları gibi seçmenlerce görünürlüğü düşük alanlardan transferler gibi seçmenlerce daha kolay gözlemlenebilir programlara kaydırmadaki uzmanlığıyla politik dalgalanmaları ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Rogoff ve Sibert modeline paralel olarak iktidar partisinin yetkinliği hakkında seçmenlere sinyal göndermesi üzerine kurulu olan Rogoff modeli, görev başındaki iktidarın kamusal mal üretimindeki yetkinliği konusunda seçmenler ve siyasi iktidar arasında bir enformasyon asimetrisinin varlığı koşullarında açıklanmaktadır. Rogoff'a göre seçmenler vergileri ve cari harcamaları eş zamanlı olarak, kamu yatırım harcamalarını ise gecikmeli olarak gözlemleyebilmektedir. Seçmenler bu gözlemlerinden elde ettikleri bilgiyle hükümetin yetkinliğini konusunda bir görüşe sahip olmaktadır.

Rogoff (1990) modeline göre seçim yılında hükümet modele yetkinliğine dair seçmenlere işaret gönderme davranışında bulunacak, harcamalarını görünürlüğü düşük yatırım harcamalarından görünürlüğü ve harcanabilir gelir yaratma özelliği yüksek transferler gibi kalemlere yönlendirecektir. Siyasi iktidarın seçimin olmadığı yıllarda tam bilgiye dayalı, seçim yılında ise yetkinlik şoku yaratma amaçlı maliye politikası tercihleri periyodik gerçekleşen seçimler boyunca politik bütçe dalgalanmalarının ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Modern teorinin Rogoff ve Sibert (1988) ve Rogoff (1990) modelleri hükümetlerin yetkinlik şoku yaratarak seçilme ihtimallerini yükseltme amaçlarını gerçekleştirmek için mali büyüklükleri ya da onların kompozisyonunun manipülasyonuna yoğunlaştıklarını göstermekte iken Persson ve Tabellini (1990) hükümetlerin yetkinliklerini ortaya koymada para politikası araçlarını kullanarak işsizlik enflasyon yönetimine yoğunlaşabileceklerini de göstermektedir. Bu yönüyle Rogoff modelinin işsizlik-enflasyon mübadelesi bağlamında yeniden düzenlenmesi olarak tanımlanan Persson ve Tabellini (1990) modeli Phillips eğrisi üzerinde yetkinlik modeli şeklinde de anılmaktadır (Alesina vd., 1997:23 Garratt, 1998:27; Dubois, 2016:8).

Modele göre seçmenlerle aralarında yetkinlik düzeyleri konusunda bilgi asimetrisi bulunan hükümetler seçimlerden önce yüksek istihdam oranı ortaya çıkararak yetkin görünüm sağlayabilme yönünde motivasyonlara sahiptir. İktidar sahibi hükümetlerin yetkinlik düzeyleri bağlamında yetkin ve yetkin olmayan şeklinde ayrıştırıldığı yaklaşıma göre yetkin olan hükümet yetkinliğini göstermek, yetkin olmayan ise yeniden seçilebilmek için yetkin görünmek üzere seçimlerden önce seçmenlere sinyal göndermek isteyeceklerdir. Modelin denge çıkarımlarına göre yetkin siyasi iktidar seçimlerden önce seçmenlere yetkinlik sinyali göndereceğinden beklenmeyen bir enflasyon ve istihdam düzeyinde artışa, yetkin olmayan ise kısa dönemde optimum para politikasını izleyeceğinden beklenmeyen bir deflasyon ve istihdam düzeyinde azalışa neden olacaklar, periyodik gerçekleşecek olan seçimlere bağlı olarak ekonomik büyüklüklerde konjonktürel dalgalanmalar yaşanacaktır (Persson ve Tabellini, 1990:86; Alesina vd, 1997:27).

Rasyonel Partizan Teori

Teorinin fırsatçı modellerindeki teorik açık rasyonel beklentileri içeren yeni modellerle kapatılırken partizan yaklaşımda beklentilerin rasyonel olarak belirlendiği koşullarda partiler arası ideolojik farklılıkların seçimsel dalgalanmalara yol açabileceğinin teorik gösterimi ise Alesina (1987)'nin "*rasyonel partizan politik konjonktür dalgalanması*" (*rational partisan political business cycles*) modelinde yapılmaktadır. Politik konjonktür hareketleri teorisine çok önemli katkılar sunan iktisatçı İtalyan asıllı Alberto Alesina politik konjonktür hareketleri modellerini dört ayrı kategoride toplayarak kendi çalışmasını "*modern partizan model*" ya da bir başka ifadeyle "*rasyonel partizan teori*" olarak yorumlamıştır (Şekil-6). Oyun teorisinden yararlanılarak ortaya konulan Alesina yaklaşımında birbirinden farklı politik hedeflere sahip siyasi partiler ve rasyonel ücret belirleyicileri arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan iktisadi dalgalanmalar açıklanmaya çalışılmıştır (Alesina, 1987:653; Alesina vd., 1997:59-64).

Literatürde "*rasyonel partizan teori*" olarak adlandırılan bu yaklaşımda ideolojik konumları ve hitap ettikleri seçmen kitlelerinin çıkarları gereği ekonomik hedefleri farklı iki partinin yarıştığı bir demokratik sistemde seçim sonuçlarının belirsizliği sistematik olarak beklenti hatalarına yol açacaktır. İktidar adayı partiler arasında makroekonomik büyüklüklere verilen önem konusundaki partizan görüş ayrılıklarından doğan bu beklenti hataları gerçekleşecek olan seçimlere bağlı olarak politik konjonktür dalgalanmalarının ortaya çıkmasına yol açacaktır (Alesina, 1989:61-62; Alesina ve Rosenthal, 1995:163-164).

Şekil-6: Politik Konjonktür Teorilerini Açıklayan Başlıca Modeller

	Fırsatçı	Partizan
Uyumcu Beklentiler	<i>Geleneksel Fırsatçı Model:</i> Nordhaus, 1975 Lindbeck, 1976 MacRae, 1977	<i>Geleneksel Partizan Model:</i> Hibbs, 1977
Rasyonel Beklentiler	<i>Modern Fırsatçı Model:</i> Cukierman & Meltzer, 1986 Rogoff & Sibert, 1988 Rogoff, 1990 Persson & Tabellini, 1990	<i>Modern Partizan Model:</i> Alesina, 1987

Kaynak: Alesina, A. & N.Roubini and G. D. Cohen (1997). Political Cycles and the Macroeconomy, MIT Press. s.2. (Orişinal Şekil ũzerinde tarafımızca bazı görsel deęiŐiklikler yapılmıŐtır.)

Rasyonel partizan teoriye göre sağ ve sol ideolojiye sahip partiler arasında gerçekleşecek olan seçimlerin sonuçları belirsiz olacağından iktisadi aktörler rasyonel olarak, iktidara gelme ihtimali bulunan iki partiyle baędaŐtırdıkları farklı düzeylerdeki enflasyon oranları arasında bir seviyede beklentilerini belirleyeceklerdir. Modelde nominal katılıkların varlığı koşulları ve ũcret sözleŐmelerinin beklenti enflasyona bağlı olarak seçimlerden önceki dönemde belirlendiği varsayımı altında sol partinin seçimi kazanması durumunda izlenecek olan geniŐlemeci ekonomi politikaları nedeniyle ilave enflasyon pahasına iŐsizlięin azalacağı, sağ partinin zaferi durumunda ise ekonomik faaliyetin daraltılması yoluyla enflasyonun düŐürüleceęi ifade edilmektedir (Alesina, 1989:62; Mueller, 2003:444; inko, 2005:333).

Alesina (1987), partizan ayrılıklarla tanımladığı iki partili demokratik sistemde sol ideolojiye sahip partinin işsizlikle mücadeleye sağ ideolojiye sahip partiye göre daha fazla önem verdiğini ifade etmektedir. Yazara göre sol parti beklenmeyen bir enflasyon ortaya çıkarıp büyümeyi doğal seviyesinin ũzerine çıkarma eğilimindedir. Enflasyon oranı hedefi bağlamında da partilerin ayrıŐtıęına dikkat

çeken yazara göre sol parti daha yüksek kamu harcamalarından yanadır ve bu harcamaların finansmanında para ihraç etme yetkisini kullanmak istemektedir. Bu doğrultuda sol parti için optimal enflasyon oranı da sağ partiye göre daha yüksektir (Alesina, 1987:655, Alesina ve Sachs, 1988:66).

Modelde iktidar adayı partiler arasındaki partizan görüş farklılıklarına bağlı olarak ekonomik değişkenlerde dalgalanmaların ortaya çıkmasını sağlayan koşul ise seçmen tercihlerinin ve dolayısıyla seçim sonuçlarının belirsizliğidir. Modele göre iktidar adayı partilerin enflasyon hedeflerinden haberdar olan seçmenler, partilerin seçilme olasılıklarına bağlı olarak her iki parti hedef enflasyon oranları arasında bir noktada enflasyon beklentisi içerisine gireceklerdir. Bu koşullar altında seçimi sol parti kazandığında beklenmeyen bir enflasyon ve büyüme, sağ parti kazandığında ise beklenmeyen bir deflasyon ve daralma yaşanacaktır.

Seçimin gerçekleşmeyeceği periyotlarda herhangi bir politika sürprizi ve beklenti hatası gerçekleşmeyeceğinden çıktı büyümesi doğal seviyesinde olacaktır Bu yönüyle rasyonel partizan teoride işsizlik ve büyümedeki dalgalanmalar seçim sonrası dönemle sınırlı olmak kaydı ile geçici birer olgu olarak görülmektedir. (Alesina, 1987:657, Snowdon & Vane, 2012:480).

Seçim Zamanlamasının İçselliği Tartışmaları

Politik konjonktür dalgalanmalarının geleneksel ve fırsatçı modelleri geçerliliğinin savunulduğu politik, ekonomik kurumsal yapı ve bu yapı gereği modellerin realizasyonunda kabullenilen varsayımlar noktalarında tartışma ve eleştiri konusu olmuşlardır. Örneğin teoriyi oluşturan tüm modellerin sabit ve periyodik kabul edip dışsal olarak ele aldığı seçim zamanlaması konusunda Chappel ve Peel (1979), dünya genelinde birçok örnekte hükümetlerin erken seçim kararı alabildiği gerçeğinden hareketle modele seçim zamanlamasının bir değişken olarak eklenmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Yazarlar çalışmalarında seçim zamanlaması içselleştirilse dahi özellikle işsizlik oranlarında seçimsel dalgalanmaların yaşanacağı sonucuna ulaşmışlardır. Aynı konuya dikkat çeken iki ayrı çalışmada Lachler'de (1982) ve Ginsburgh ve Michel'de (1983) Nordhaus modelini seçim zamanlamasının hükümetlerce belirlenen rassal bir değişken olarak ele alınması ile yeniden düzenlemiş, bu koşullar altında dalgalanmaların boyutunun seçimlerin sabit bir takvime göre gerçekleştiği duruma göre daha düşük olacağı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Seçim zamanlamasının içselliği konusundaki yaklaşımlardan Ito ve Park (1988) ve Ito'ya (1990) göre ise seçim zamanlamasının görev başındaki siyasi iktidarın kontrolü altında bir değişken olması, hükümetlerin politik konjonktür

dalgalanmaları oluşturacak politikalar hayata geçirmek yerine seçimleri yüksek büyüme gibi olumlu ekonomik koşulları bekleyerek zamanlayabilmelerine olanak sağlamaktadır. Yazarların fırsatçı kabine hipotezi olarak tanımladıkları ve literatürde *politik sörf* olarak da adlandırılan bu yaklaşıma göre ekonomik genişlemenin seçimlerin bir sonucu olduğu politik konjonktür dalgalanmalarının tersine seçimler ekonomik genişlemenin bir sonucu olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Parasal Otoritenin Bağımsızlığı ve Para Politikasının İçselleşmesi Tartışmaları

Politik konjonktür dalgalanmaları teorisini oluşturan gerek geleneksel gerekse modern modeller görev başındaki siyasi iktidarın politika araçları üzerinde tam kontrole sahip olduğu varsayımını kullanmaktadır. Ancak özellikle 1980'li yıllardan itibaren başta gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülkede merkez bankalarının bağımsızlığının sağlanması bu ülkelerin, para politikasının siyasi iktidarların kontrol ya da etkisinde olduğu ülkelere nazaran politik dalgalanmalar konusunda daha az şüphe altında olmasını sağlamıştır (Leertouwer ve Maier, 2001:446).

Merkez bankası bağımsızlığının politik konjonktür dalgalanmaları üzerindeki etkisine vurgu yapılan önemli çalışmada Drazen (2001b), bağımsız merkez bankalarının varlığı koşullarında dahi ampirik olarak varlığı tespit edilen parasal büyüklüklerdeki seçimsel dalgalanmaların sebebinin mali büyüklüklerdeki seçimsel dalgalanmalar olabileceğini savunmaktadır. Yazara göre merkez bankaları bağımsız olsalar dahi, seçim dönemlerindeki mali genişlemeye bağlı olarak ortaya çıkacak olan faiz oranlarındaki değişimleri engellemek amacıyla mali genişlemeye uyum gösterebileceklerdir. Drazen'in Aktif mali pasif parasal (AFPM) modeli çerçevesinde açıkladığı bu yaklaşıma göre faiz oranlarındaki dalgalanmayı görmezden gelerek eleştiri almak ve dolayısıyla güvenilirliğini kaybetmek istemeyen merkez bankası otoritesi seçim dönemlerinde mali genişlemeye uyum gösterecek, parasal dalgalanmalar bu nedenle ortaya çıkabilecektir. Diğer bir ifadeyle seçim dönemlerinde para politikasının içselleştiğinin ve pasif biçimde harekete geçtiğinin vurgulandığı bu yaklaşıma göre seçimsel mali genişlemenin başta faiz oranlarının yükselmesi olmak üzere bir takım istikrar bozucu etkileri, seçim dönemlerindeki parasal dalgalanmaların da nedeni olarak göze çarpmaktadır.

VI. SONUÇ

Piyasa ekonomisinde kendiliğinden ortaya çıkan “*iktisadi konjonktürel dalgalanmalar*” ve ayrıca devletin iktisadi hayata doğrudan müdahale etmesi neticesinde ortaya çıkan “*politik konjonktürel dalgalanmalar*” netice olarak makro-ekonomik temel göstergelerde iniş ve çıkış hareketlerine yol açarak pek çok olumsuz etkiler yaratır. Politik konjonktür hareketleri teorisinin temellerinin esasen kamu tercihi teorisine dayalı olduğunu söyleyebiliriz. Kamu tercihi alanında araştırma politik iktisatçılar siyasetçilerin “*oy maksimizasyonu*”, bürokratların “*bütçe maksimizasyonu*”, çıkar ve baskı gruplarının “*rant maksimizasyonu*” ve seçmenlerin de “*foyda maksimizasyonu*” yönündeki tercih ve eğilimlerinin politik konjonktür hareketlerinin doğuşunda ve yaygınlaşmasında etkili olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Her ne kadar seçim ekonomisine dönük partizan iktisat politikalarını uygulama kararını alan siyasi iktidarlar olsa da siyasi iradeyi bu yönde teşvik eden ve destekleyen sivil irade (seçmen iradesi) analizin dışında tutulmamalıdır.

Bu kısa çalışmamızda biz sadece politik konjonktür hareketleri teorisini genel çerçevesi itibarıyla özetlemeye çalışmış bulunuyoruz. Çözüm önerileri bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Her iki türde dalgalanmaların (iktisadi ve siyasi konjonktürel hareketler) nasıl ortadan kaldırılabileceği hususunda iktisatçıların çözüm önerileri kendilerince doğru buldukları iktisat okullarının penceresinden yapılan bakış açısı ile alakalıdır. Çözüm önerileri konusunda iktisatçıların perspektif ya da yaklaşımlarda farklılık sözkonusu olsa da politik konjonktür hareketlerinin ekonomi üzerinde tahripkar sonuçlar doğurduğu hususu tartışma ya da anlaşmazlık konusu değildir.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya ortak katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Akerman, J. (1947). "Political Economic Cycles," *Kyklos*, Vol 1, No 2, s. 107-117.
- Aktan, C. C. & U Utkulu & S Togay, (1998). *Nasıl Bir Para Sistemi*, İstanbul: İMKB Yayını.
- Aktan, C. C. (2022). "Makyavelizm, Herestetik ve Politik Manipülasyon Sanatı (Kamu Tercih Perspektifinden "İyiliksever Despot" ve İktidar Hırsı)", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 14 (1) 89-108.
- Alesina, A. (1987). "Macroeconomic Policy in a Two-party System as a Repeated Game," *The Quarterly Journal of Economics*, Vol 102, No 3, s. 651-678.
- Alesina, A. (1989). "Politics and Business Cycles in Industrial Democracies," *Economic Policy*, Vol 4, No 8, s. 57-98.
- Alesina, A. and H. Rosenthal (1995). *Partisan Politics, Divided Government and the Economy*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Alesina, A. (1988); "Macroeconomics and Politics," *NBER Macroeconomics Annual 1988*, Volume 3, (Der. Stanley Fischer), MIT Press, s. 13-62.
- Alesina, A. ve J. Sachs (1988); "Political Parties and the Business Cycle in the United States, 1948-1984," *Journal of Money Credit and Banking*, Cilt 20, Sayı 1, s. 63-82.
- Alesina, A. & N.Roubini and G. D. Cohen (1997). *Political Cycles and the Macroeconomy*, MIT Press.
- Alesina, A. G. D. Cohen ve N. Roubini (1992); "Macroeconomic Policy and Elections in OECD Democracies," *Economics and Politics*, Cilt 4, Sayı 1, s. 1-30.
- Boix, C. (2000). "Partisan Governments, the International Economy, and Macroeconomic Policies in Advanced Nations, 1960-93," *World Politics*, Vol 53, No 1, s. 38-73.
- Brender, A. and A. Drazen (2003). "Where Does the Political Budget Cycle Really Come from?," *CEPR Discussion Paper*, No 4049, s. 1-26.
- Briltan, S. (1969). *Steering the Economy*, Seeker & Warburg, London.
- Buchanan, J.M. (1958). *Public Principles of Public Debt: A Defense and Restatement*, Homewood, Ill.: Richard D. Irwin.

- Buchanan, J.M. and R. E. Wagner, (1977). *Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes* (New York: Academic Press.
- Buchanan, J.M. (1967). *Public Finance in Democratic Process: Fiscal Institutions and Individual Choice*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Chappel, D. and D. A. Peel (1979). "On the Political Theory of the Business Cycle," *Economic Letters*, Vol 2, No 4, s. 327-332.
- Cukierman, A. and A. H. Meltzer (1986). "A Positiand Theory of Discretionary Policy, the Cost of Democratic Goandrnmnt and the Benefits of a Constitution," *Economic Inquiry*, Vol 24, No 3, s. 367-388.
- Çinko, L. (2005). "Modern Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi: Rasyonel Beklentileri İçeren Politik Konjonktür Hareketleri," *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No 19, s. 325-339.
- De Groot, B. (2006). *Essays on Economic Cycles*. Nyenrode Business Universiteit, the Netherlands.
- Dow, J. C. R. (1964). *The Management of the British Economy, 1945-60*, Cambridge University Press.
- Downs, A. (1957a). "An Economic Theory of Political Action in a Democracy," *Journal of Political Economy*, No 65, Vol 2, s. 135-150.
- Downs, A. (1957b). *An Economic Theory of Democracy*, Harper, New York.
- Drazen, A. (2001a). "The Political Business Cycle after 25 Years," *NBER Macroeconomics Annual 2000*, Vol 15, (Der.: Ben S. Bernanke and Kenneth Rogoff), MIT press, Cambridge, s. 75-138.
- Drazen, A. (2001b). "The AFPM Model of the Political Business Cycle," *CEPR Working Paper*, s. 1-26.
- Dubois, E. (2016). "Political Business Cycles 40 Years after Nordhaus," *Public Choice*, Vol 166, No 1-2, s. 235-259.
- Frey B. (1978). "Political Business Cycles" , in: James M. Buchanan et.all. 1978. *Economics of Politics*, London: IEA.
- Garratt, D. (1998). "An Analysis of Political Business Cycle Theory and its Relationship with the New Political Macroeconomics," *Uniandrsity of Leicester, Papers in Economics*, Vol 98, No 4, s. 1-49.

Ginsburgh, V. and P. Michel (1983). "Random Timing of Elections and the Political Business Cycle," Public Choice, Vol 40, No 2, s. 155-164.

Güdenoğlu, E. (2018). Türkiye’de Politik Konjonktür Dalgalarının Analizi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Hanusch, M. (2012). "Coalition Incentives for Political Budget Cycles," Public Choice, Vol 151, No 1-2, s. 121-136.

Hayek, F. A . von [1929]. 1933. Monetary Theory and the Trade Cycle. New York: Harcourt, Brace.

Hayek. F. A. von (1932). Monetary Theory And The Trade Cycle, New York, Harcourt Brace.

Hibbs, JR. D. A. (1977); "Political Parties and Macroeconomic Policy," The American Political Science Review, Cilt 71, Sayı 4, s. 1467-1487.

Ito, T. (1990). "The Timing of Elections and Political Business Cycles in Japan," Journal of Asian Economics, Vol 1, No 1, s. 135-156.

Ito, T. and J. H. Park (1988). "Political Business Cycles in the Parliamentary System," Economic Letters, Vol 27, No 3, s.233-238.

Juglar, C. (1862). Des Crises Commerciales Et De Leur Retour Périodique En France, En Angleterre Et Aux États-Unis. Cited in: Besomi, D. (2005) Clément Juglar And The Transition From Crises Theory To Business Cycle Theories. Paper Prepared For A Conference On The Occasion Of The Centenary Of The Death Of Clément Juglar, Paris. Online erişim: https://www.unil.ch/files/live/sites/cwp/files/users/neyguesi/public/D._Besomi_

Kalecki, M. (1943). Political Aspects of Full Employment. Political Quarterly, Vol.14, No.4, pp.322-330.

Keech, W. R. (1995). Economic Politics: The Cost of Democracy, Cambridge University Press, Cambridge.

Kiefer, D. (1997). Macroeconomic Policy and Public Choice, Springer Press, Berlin.

Kitchin, J. (1923). "Cycles and Trends in Economic Factors". The Review of Economics and Statistics, Vol.5, No.1, pp.10-16.

- Kondratieff, N.D. and Stolper, W.F. (1935). "The Long Waves in Economic Life". *The Review of Economics and Statistics*, Vol.17, No.6, pp.105-115.
- Kramer, G. H. (1971). "Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896-1964," *The American Political Science Review*, Vol 65, No 1, s. 131-143.
- Kuznets, S.S. (1930). "Equilibrium Economics and Business-Cycle Theory". *The Quarterly Journal of Economics*, Vol.44, No.3, pp.381-415.
- Lachler, U. (1982). "On Political Business Cycles with Endogenous Election Dates," *Journal of Public Economics*, Vol 17, No 1, s. 111-117.
- Leertouwer, E. and P. Maier (2001). "Who Creates Political Business Cycles: Should Central Banks Be Blamed?," *European Journal of Political Economy*, Vol 17, No 3, s. 445-463.
- Lindbeck, A. (1976). "Stabilization Policy in Open Economies with Endogenous Politicians," *The American Political Science Review*, Vol 66, No 2, s. 1-19.
- Lucas, Jr R. E. (1976). "Econometric Policy Evaluation: A Critique," *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, Vol 1, s. 19-46.
- MacRae, C. D. (1977). "A Political Model of the Business Cycle," *Journal of Political Economy*, Vol 85, No 2, s. 239-263.
- Matthews, R. C. O. (1967). "Postwar Business Cycles in the UK", in: M. Brsnowonfenbrenner (ed.), *Is the Business Cycle Obsolete?*, Wiley, New York.
- Moore, H. M. (1914). *Economic Cycles: Their Law and Cause*. The Macmillan Company, New York.; Su, V. (1996) *Economic Fluctuations and Forecasting*. Harper Collins College Publishers, New York.
- Mueller, D. (Ed.). (1996). *Perspectives on Public Choice: A Handbook*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mueller, D. C. (2003). *Public Choice III*, Cambridge Uniandrsity Press, Cambridge.
- Nordhaus, W. D. (1975); "The Political Business Cycle," *The Review of Economic Studies*, Cilt 42, Sayı 2, s. 169-190.
- Persson, T. and G. Tabellini (1990). *Macroeconomic Policy, Credibility and Politics*, Harwood Academic Publishers, Switzerland.
- Prest, A. R. (1968). "Sense and Nonsense of Budgetary Policy", *Economic Journal*, 78.

- Price, S. (1997). "Political Business Cycles and Macroeconomic Credibility: A Surandy," *Public Choice*, Vol 92, No 3-4, s. 407-427.
- Richards, D. J. (1986); "Unanticipated Money and the Political Business Cycle," *Journal of Money, Credit and Banking*, Cilt 18, Sayı 4, s. 447-457.
- Rogoff, K. (1990). "Equilibrium Political Budget Cycles," *The American Economic Review*, Vol 80, No 1, s. 21-36.
- Rogoff, K. and A. Sibert (1988). "Elections and Macroeconomic Policy Cycles," *The Review of Economic Studies*, Vol 55, No 1, s. 1-16.
- Rose, S. (2006). "Do Fiscal Rules Dampen the Political Business Cycle?," *Public Choice*, Vol 128, No 3-4, s. 407-431.
- Schultz, K. A. (1995); "The Politics of the Political Business Cycle," *British Journal of Political Science*, Cilt 25, Sayı 1, s. 79-99.
- Schumpeter, J.A. (1939). *Business Cycles. A Theoretical, Historical, And Statistical Analysis Of The Capitalist Process*. McGraw-Hill Book Company, New York.
- Snowdon, B. and H. R. Vane (2012). *Modern Makroekonomi: Temelleri, Gelişimi and Bugünü*, (Çeviri Editörü: Barış Kablamacı), Elif Yayınevi, Ankara.
- Telatar, F. (2004). *Politik İktisat Politikası*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Tollison R. D. and R.B. Ekelund, "Political Business Cycles" in: *Economics*, Boston: Little, Brown and Co. 1986. pp. 733-36. (Tercüme: C.C.Aktan, "Politik Konjonktür Dalgalanmaları", içinde: C.C.Aktan, *Anayasal İktisat*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2000.
- Willett, T. D. and Keil, M. W. (2004). "Political Business Cycles". In: Rowley, C.K., Schneider, F. (eds) *The Encyclopedia of Public Choice*. Springer, Boston, MA.
- Zarnowitz, V. (1992). *Business Cycles: Theory, History, Indicators, and Forecasting*. University of Chicago Press, Chicago.